

In 't kort

Vreemd gaan?

Tijdens een van onze frequente bezoeken aan de Belgische Ardennen zag mijn vrouw tussen de planten van een grazige berm een dagvlinder-copula die zij niet direct kon herkennen. Zelf was ik, op enige afstand, met het fotograferen van vlinders bezig. Omdat mijn vrouw mij riep, ben ik gaan kijken. Tot mijn verbazing had ik een zeer zeldzame gebeurtenis in de vlinderwereld voor ogen. Het was een kruiscopula tussen een vrouwtje Koevinkje (*Aphantopus hyperantus*) en een mannetje

Programma Landelijke Vlinderdag 7 maart 1998

09.30 - 10.00 uur	Ontvangst met koffie
10.00 - 10.10 uur	Opening - Jan van der Made
10.10 - 10.30 uur	Verdrinken door verdrogen - Gerard Oostermeijer
10.30 - 10.50 uur	Haalt het Veenhooibeestje 2000? - Irma Wynhoff
10.50 - 11.10 uur	Zilveren maan in web - Kars Veling
11.10 - 11.45 uur	Koffie / thee
11.45 - 12.05 uur	Vlaamse Vlinders
12.05 - 12.25 uur	De betekenis van hoogveenherstel voor insecten - Hans Esselink
12.25 - 12.40 uur	Uitreiking Gouden Vlinders
12.40 - 14.00 uur	Lunch
14.00 - 14.20 uur	Terugkeer van vlinders in Maastricht e.o. - Huub Reumkens
14.20 - 14.35 uur	Monitoring, maaien en meer. Onderzoeksplannen van De Vlinderstichting - Chris van Swaay
14.35 - 14.40 uur	Zie ze vliegen! De Vlinder Vliegtijd Kalender - Frans Hodzelmans
14.40 - 15.10 uur	Koffie / thee
15.10 - 15.30 uur	Over Drakenvliegen en Duivelspaardjes - Robert Ketelaar
15.30 - 15.50 uur	Tuinieren voor dieren - Frans van Alebeek
15.50 - 16.00 uur	Afsluiting - Jan van der Made

Bruin zandoogje (*Maniola jurtina*). Dit had ik uiteraard nog nooit eerder meegemaakt! Met de nodige opwinding en in haast opgeroepen zelfbeheersing, maakte ik de foto's voor mijn archief.

In een ruime doos werden de vlinders, nog steeds in copula, naar huis getransporteerd.

Na verloop van tijd heeft het Koevinkje echt haar best gedaan en een aantal eieren afgezet, maar het heeft tot niets geleid, ze zijn allemaal onvruchtbaar gebleven. Misschien zit er een moraal in dit verhaal verborgen?

D.E. Gibson

Zonder oordoppen

Op 23 augustus 1997 tussen 13.00 en 14.00 uur vond de kwalificatietraining van de Formule 1 autoraces te Francorchamps in de Belgische Ardennen plaats. Ik had plaats genomen nabij de Gold 3 tribune voor de start-grid en de pitsstraat. In de berm tussen de vangrails en de baan zag ik zowaar een wit bloemetje. Het was het enige bloemetje dat in de verre omtrek waarneembaar was. Laat daar nou een Klein koolwitje naar toe vliegen.

In mijn rechteroor hoorde ik een racewagen aankomen. Via de speakers werd doorgegeven dat Jacques Villeneuve met zijn Flying Lap bezig was. De vlinder besloot zijn bloemetje te verlaten. Hij fladderde de baan op. Hij leek de witte start-finish-lijn in het zicht te hebben. Ik hoorde van rechts de wagen van Villeneuve naderen. Flink doorschakelend raasde hij af op de eindstreep. Het koolwitje volgde de finish-lijn in de richting van de pitsstraat. Hij vloog op een hoogte van een halve meter boven het circuit. Je kon het al bijna vooraf berekenen. Villeneuve schoot rechtstreeks af op de finish-lijn en de vlinder. Ik moest denken aan al die stukjes vlieg voor op mijn auto. Door de enorme luchtverplaatsing van de bolide werd de vlinder met zijn vedergewicht even opgelicht. Vrijwel ongestoord volgde het koolwitje zijn witte lijnvormige element. Jacques Villeneuve pakte op dat moment zijn Pole-Position.

Ik droeg gele oordoppen tegen het oorverdovende lawaai van de motoren. De vlinder droeg ze zeker niet. Vermoedelijk hield hij zijn pootjes in zijn oren.

Rudo Kerkhof/Jonkman, Doetinchem

Groene kandidaten waterschapsverkiezingen

Als uitvloeisel van de nieuwe waterschapswet worden de besturen van waterschappen tegenwoordig rechtstreeks gekozen. Elke hoofdbewoner, huiseigenaar of grondeigenaar krijgt daarvoor een biljet toegestuurd. In een aantal provincies hebben deze verkiezingen in 1997 al plaatsgevonden, in andere gebeurt dat dit jaar.

De directe verkiezing van de bestuursleden geeft de mogelijkheid het belang van natuur en milieu een sterkere positie in de besturen te geven. Waterschappen hebben een belangrijke functie in het waterkwaliteits- en kwantiteitsbeheer. Maar ook zijn zij verantwoordelijk voor het maaibeheer van de bermen en schouwpaden langs watergangen, de beplanting en het beheer van aan de watergangen grenzende velden.

Een meer ecologisch beheer betekent een belangrijke bijdrage aan het ontwikkelen van habitats voor allerlei insecten. Door meer ruimtelijke variatie aan te brengen neemt de verscheidenheid aan planten en dieregemeenschappen toe en worden de natuurwaarden hoger.

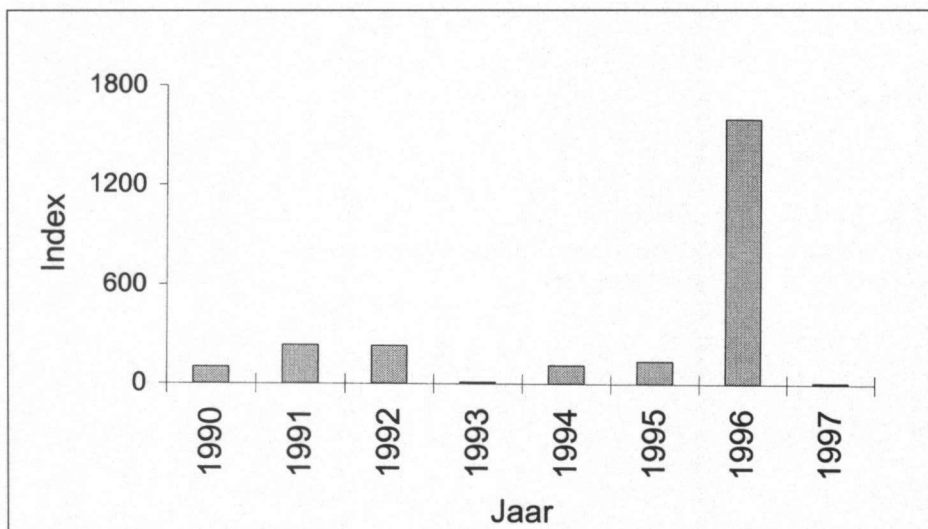
Door een uitgekend maaibeheer treedt er minder verstoring van de oevers op en krijgen plantengemeenschappen de kans zich verder te ontwikkelen. Door het herstel en aanleggen

van houtwallen langs de beken worden ecologische verbindingzones gecreëerd waarlangs zoogdieren en insecten zich verder kunnen uitbreiden.

Om natuur en milieu een stem te geven in de waterschapsbesturen hebben de Milieufederaties, de Provinciale Landschappen, Natuurmonumenten en een aantal andere natuur- en milieuorganisaties de handen ineengeslagen en zogenaamde 'groene' kandidaten voorgedragen bij de waterschapsverkiezingen. Een stem op een groene kandidaat betekent een stem voor ecologisch beheer!

Bekroonde natuurfoto's

Nog tot en met 26 april 1998 is in het Noordbrabants Museum in Tilburg een compilatie te zien van vijf jaar 'World Wildlife Photographer of the Year', een jaarlijkse wedstrijd waar de beste natuurfotografen ter wereld aan deelnemen. De beste inzendingen uit de periode 1991 - 1995 zijn in Tilburg bijeengebracht. Deze expositie bestaat uit 74 foto's in tien verschillende categorieën, waaronder dierportretten, bedreigde diersoorten, onderwaterwereld en natuur in stad en tuin. Door de variatie aan invalshoeken en thema's en door de buitengewoon professionele kwaliteit van de foto's krijgt de bezoeker de natuur op zijn mooist te zien. Een aanrader voor iedereen die de serie over vlinderfotografie in de laatste nummers van Vlinders heeft gevolgd! Het Noordbrabants Museum is gevestigd aan de Spoorlaan 434 in Tilburg. Openingstijden: dinsdag t/m vrijdag van 10.00 tot 17.00 en zaterdag/zondag van 13.00 tot 17.00 uur.

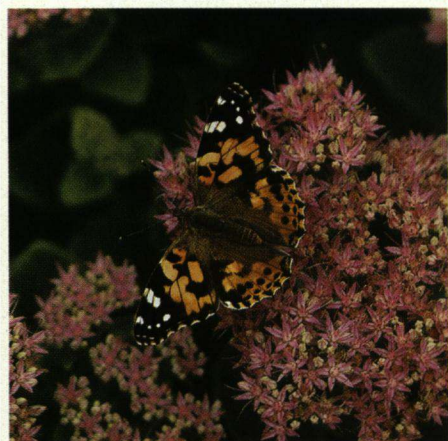

Figuur 1.
Monitoringgegevens Distelflinder 1990-1997.
Voor 1997 is de index nog niet bekend, maar geschat.

Distelflinder vrijwel afwezig

U heeft het zelf ongetwijfeld opgemerkt. Was de Distelflinder in 1996 massaal aanwezig, in 1997 ontbrak de soort vrijwel helemaal. Ik heb

er zelf geen enkele gezien, zelfs niet in de Provence of in de Pyrenen. Het is heel gebruikelijk dat aantallen bij insecten sterk fluctueren van jaar tot jaar, maar bij de Distelvlinder is dit extreem. Dat wordt onder meer veroorzaakt door het feit dat de soort vanuit Noord Afrika komt. Het is een trekvlinder die hier niet kan overwinteren en ieder jaar opnieuw ons land moet zien te bereiken. Hoeveel dat redden is afhankelijk van hoeveel er in

Afrika aanwezig zijn, maar ook van de weersomstandigheden daar en op de route naar het Noorden. Hier kunnen zoveel factoren een rol spelen dat de fluctuatie van jaar tot jaar zeer groot is. Bij Trekvlinderregistratie Nederland worden al vele tientallen jaren de aantallen van de trekvlinders bijgehouden en hieruit blijkt hetzelfde. Erg goede jaren met meer dan 10.000 waarnemingen worden afgewisseld met jaren waarin er niet eens honderd zijn gemeld (Lempke, 1972).

Een goede manier om de verschillen van jaar tot jaar te bepalen is het dagvlindermonitoring (een gezamenlijk project van het CBS, het IKC-N en De Vlinderstichting). Vaste routes die jaarlijks op dezelfde manier worden geteld geven vergelijkbare resultaten. In figuur 1 zijn de indexen van de Distelvlinder aangegeven. Bij deze indexen wordt een jaar als uitgangspunt genomen (in dit geval 1990) en worden de andere jaren daarmee vergeleken. Duidelijk is de extreme piek in 1996 te zien en het gigantische dal in 1997 (nog optimistisch geschat). Ik ben benieuwd hoe 1998 zal worden, maar ik hoop dan in ieder geval één Distelvlinder te zien!

Kars Veling

Oproep

Een aantal Nederlanders is in de stichting "Les Amis du Moulin de Liort" actief om het dal van de Liort (ten Noordoosten van Toulouse) onder andere de kennis van de natuur in dit gebied te bevorderen en indien mogelijk op de juiste wijze te beheren. Er is al het nodige on-

derzoek gedaan. Zo is er van de flora en de gewervelde fauna reeds aardig wat bekend. Ook van de dagvlinders is er al een lijst van waargenomen soorten. Graag zou men echter meer willen weten omtrent de vlinders in dit gebied. Daarom wordt er contact gezocht met iemand, die bereid is hieromtrent nader onderzoek te gaan doen en daar een rapportje van te maken. Aan belangstellenden wordt verzocht contact op te nemen met de Stichting "Les Amis du Moulin de Liort", Herman en Anne-Marie, Camping Moulin de Liort, 12440 La Salvétat Peyralès, France, tel. (0033) 565818967.

Citroentje op kamperfoelie

De kamperfoeliebloem staat bij uitstek bekend als een aantrekkelijke nectarbron voor pijlstaartvlinders, die met hun lange roltongen in staat zijn de diepliggende lekkernij te bemachtigen. Dagvlinders verwacht je dan ook niet op deze bloesem aan te treffen. Groot was dan ook onze verbazing toen we tijdens een gezamenlijke excursie van de vlinderwerkgroepen

IVN Apeldoorn en KNNV NW-Veluwe op 26 juli 1997 in de Slenk op het fraaie landgoed de Oostermaet een Citroenvlinder (*Gonepteryx rhamni*) zagen foerageren op kamperfoelie. Weliswaar staat achter deze vlindersoort in de "Atlas van de Nederlandse Dagvlinders" (Tax, 1989) een lange lijst met nectarplanten, maar toch sta je wel even te kijken als je ziet hoe de vlinder van kamperfoeliebloem naar kamperfoeliebloem vliegt en duidelijk waarneembaar zijn tong uitrolt om deze in de bloembuis te steken.

Thuis er toch maar eens wat meer literatuur op nageslagen. Het blijkt erg moeilijk om over het foerageergedrag van de Citroenvlinder adequate informatie te vinden. Wel ontdek ik, dat ene meneer Steffny in 1982 een onderzoek heeft verricht naar de tonglengte van diverse dagvlinders en de lengte van de kroonbuizen van enkele belangrijke nectarplanten, maar over de resultaten hiervan beschik ik niet. Verder leeswerk brengt mij echter tot de conclusie, dat het helemaal niet zo onwaarschijn-

lijk is, dat het Citroentje in staat is nectar uit de kamperfoelie te peuren. Staat immers de Citroenvlinder niet bekend als bestuiver van de inheemse sleutelbloem? Welnu, ook de sleutelbloem heeft een lange kroonbuis. Voorts is bekend, dat de kamperfoelie veel nectar produceert. Zelfs zoveel, dat de kroonbuis vaak voor meer dan de helft met deze zoete vloeistof is gevuld. De Citroenvlinder hoeft dus niet eens tot de bloembodem te reiken om te kunnen smullen van de nectar. Daarmee mag de verrassende waarneming in het veld ook zonder wetenschappelijk meer verantwoorde gegevens als voldoende ondersteund worden beschouwd. Voorts was ik in de gelegenheid de drinkende vlinder fotografisch vast te leggen. Bij nauwkeurige bestudering van de foto is te zien, dat de tong in de bloembuis verdwijnt. Aan het aantal soorten nectarplanten voor de Citroenvlinder kan dus -voor zover dit niet reeds al het geval was- met een gerust hart de kamperfoelie toegevoegd worden.

Harm Werners, Putten

Eitjes ruilen

Het is een grote hobby van mij om in de zomermaanden rupsen uit ei op te kweken, te laten verpoppen en de uitgekomen vlinders vrij te laten of er verder mee te kweken, als dit lukt. Ik heb geen uitgebreide kweekfaciliteiten. Ik heb vast contact met één kweker, maar ik weet zeker dat er veel meer hobbyisten zijn. Ik zou het leuk vinden om eens wat ande-

re Nederlandse vlindersoorten op te kweken en ben benieuwd of er mensen zijn die deze soorten komend voorjaar tot hun beschikking hebben en in dat geval wat eitjes af willen staan aan deze enthousiaste vlinderliefhebber. Wie heeft bijvoorbeeld de volgende soorten: *Apatele alni* (aparte rupsen!), *Apatele leporina* (Schaapje), *Stauropus fagi* (Eekhoorn), of *Amphipyra pyramidea* (Piramidevlinder), of *Saturnia pavonia* (Nachtpauwoog)? Joan ten Broeke, Pimpernelweg 8, 8042 MP Zwolle, tel. 038-4233226.

Naar de Tien-Shan

Een tip voor avontuurlijk ingestelde lezers. De Union of Hunters of Kyrgyzstan organiseert reizen naar het Tien-Shangebergte. Geïnteresseerden kunnen een prospectus aanvragen bij Yuri Berezhnoi, Union of Hunters of Kyrgyzstan, P.O. 29, Voronezh, 394029 Russia. E-mailen kan ook: Guest@comch.ru, subject: for Y. Berezhnoi.

Vlinderaquarellen

Onder de naam 'Historische gebouwen, vlinders en de natuur' is in de maand maart in het Stadskantoor aan de Claudius Prinsenlaan te Breda een expositie te zien van de kunstenaar William van der Zanden. De tentoonstelling is gratis toegankelijk tijdens kantooruren.

Van mei tot en met augustus 1998 wordt het laatste veldwerk uitgevoerd voor de provinciale vlinderatlassen van Friesland en Limburg. Hiervoor zijn we nog op zoek naar gemotiveerde

Vrijwillige medewerkers witte plekken

We vragen:

- * Aantoonbare kennis van de Nederlandse dagvlinders
- * Aantoonbare ervaring met het inventariseren van dagvlinders en het doorgeven van waarnemingen op formulieren of geautomatiseerd.
- * Woonachtig in Friesland of Limburg of daar in de buurt
- * Minimaal tien dagen tijd voor veldwerk in de maanden mei-augustus
- * Rijbewijs

We bieden:

- * Een boeiende en nuttige tijdsbesteding
- * Reiskostenvergoeding van dertig cent per kilometer
- * Een gratis exemplaar van de dagvlinderatlas van die provincie
- * Een onkostenvergoeding per dag

De medewerkers zullen bij goede weersomstandigheden 'witte' kilometerhokken bezoeken en er de vlinders inventariseren. Per dag zullen minimaal 10 kilometerhokken moeten worden bezocht.

Voor opgave en meer informatie kunt u contact opnemen met Kars Veling of Jan van der Made (0317-467346).